

บทที่ ๔

ทัศนะของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวรรณะ บัญญัติและพร ของพราหมณ์

ประเทศอินเดียโบราณ มีการแบ่งชั้นวรรณะของคนในสังคมที่เนื่องมาจากความแตกต่างเรื่องผิวระหว่างชาวอารยันผิวขาวที่เข้ามาในอินเดีย กับชาวพื้นเมืองเดิม คือพวกทราวิท พวกคราวิเดียน และโกลาเรียน ซึ่งมีผิวดำ ต่อมาภายหลัง พวกอารยันได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพหลายอย่าง จึงเกิดการแบ่งชนชั้นอันเนื่องมาจากอาชีพและฐานะทางสังคมขึ้นเป็น ๔ วรรณะ คือ วรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ สามวรรณะนี้เป็นอารยัน และวรรณะศูทร เป็นชนพื้นเมือง^๑

วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะหนึ่งในสี่ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนอินเดีย เพราะพราหมณ์ทำหน้าที่เป็นสื่อระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ ในเวลาที่ทำพิธีบูชาวงสรวง และผูกขาคกรการทำพิธีบูชายัญไว้เป็นของตนโดยเฉพาะ ทั้งโคธาวัวแล้วในบทกอน ๆ พราหมณ์จึงยกย่องวรรณะพราหมณ์ว่า พราหมณ์พวกเคียวเป็นวรรณะที่ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม^๒ พราหมณ์บางคนเชื่อว่า การบูชายัญคือการฆ่าชีวิตสัตว์ เป็นการทำบุญเพื่อเข้าสู่

^๑ T.W. Rhys Davids, Buddhist India. (Delhi : Motilal Banarsidass, 1971), p. 52-56.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๑ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค.

สุดคิภเมื่อตายไป^๑ พรหมบางคนปลงบาปต่อไฟ^๒ พรหมบางคนถือว่าน้ำสามารถชำระ
คนให้สะอาด บริสุทธิ์จากบาปรวมทั้งความเชื่ออื่น ๆ ที่ทำให้พ้นบาปและทุกข์ได้

หลักธรรมทางพุทธศาสนา เรื่องวรรณะไม่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ พุทธศาสนามุ่ง
ความเชื่อของพรหมณ์ เพราะพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า คนทั้งหลายไม่ว่าเกิดจากวรรณะใด
ก็ตาม ถ้าประพฤติชอบทางกาย วาจาและใจ วิชาญจนควรสรรเสริญ^๓ เขาเหล่านั้นย่อมเป็น
ผู้ประเสริฐ บริสุทธิ์ สะอาดได้โดยไม่ต้องอาศัยวรรณะที่ตนเกิดมา หรืออาศัยการบูชาัญญ
และลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ดังที่ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เป็นเรื่อง ๆ ไป

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๔ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก
ภาค ๒, หน้า ๒๓๗-๒๔๒.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๔ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย
ทสก-เอกาทสกนิกาย, หน้า ๒๕๖-๘.

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๕ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
สคาถวรรค, หน้า ๒๕๔-๖.

^๔ สยามบรรณรตส์ เติปิฎก สุตตตปิฎกเถ ที่มินิกายตส ปาฎิกววจโก, ๑๑:๘๗-๙๐ ข๑๕๑-๓.

ความเชื่อเรื่องวรรณะ

ศาสนาพราหมณ์เชื่อว่า วรรณะพราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะที่ประเสริฐ ปกครอง
ทุกสิ่งและเป็นเจ้าของคัมภีร์พระเวท เพราะพราหมณ์เกิดจากปากพรหม^๑ ในขณะที่วรรณะ
อื่น ๆ เกิดจาก แขน ขาและเท้าของพรหม^๒

ในวรรณะคือพุทธศาสนา มีข้อความหลายตอนที่คัดค้านความไม่เสมอภาคของคน
ตามระบบวรรณะ และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของบุคคลในทางสังคมด้วย เช่น พุทธศาสนา
ส่งเสริมการศึกษาแก่คนทุกวรรณะอย่างเสมอภาคด้วย แม้แคสตรี้ก็สามารถศึกษาพระธรรม
คำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พระภิกษุทศพลภิกษุณี ได้รับยกย่องเป็นภิกษุณีที่เลิศกว่าภิกษุณี
ทั้งหลายในค่านการตรัสรู้ได้เร็วพลัน^๓ กิจกรรมของพุทธศาสนาที่มีต่อระบบวรรณะมีดังนี้

1
Mn. I : 93.

2
Mn. I : 31.

lokānāṃ tu vivṛddhyartham mukhābāhūrūpādataḥ /

brāhmaṇaṃ kṣatriyaṃ vāisyaṃ sūdraṃ ca niravartayat //

^๓ สยามรณาสสูส เชนปิฏกํ สุตตณตปิฏเก องคตตริกกายสส เอก-ทุก-คิถกนิปาโต.

๑. วรรณะทั้ง ๕ ในพุทธศาสนามีความไม่ต่างกัน ๕ ประการ พระมหากัจจายนะ แสดงความไม่ต่างกัน ๕ ประการของวรรณะทั้ง ๕ แก่พระเจ้ามรุตราช เมื่อครั้งที่พระเถระพักอยู่ที่ป่าคนธาวันใกล้เมืองมรุตราช พระเจ้ามรุตราชทรงสดับกิตติศัพท์ของพระเถระว่า ท่านเป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา เป็นพหูสูต มีถ้อยคำวิจิตรแสดงธรรมไต่กว้างขวาง มีปฏิภาณงาม เป็นผู้ใหญ่และเป็นอรหันต์ จึงเสด็จไปเฝ้าถึงที่อยู่ ถาถามความเห็นในเรื่องที่พราหมณ์ทั้งหลายกล่าวกันว่า พราหมณ์เท่านั้นที่บริสุทธิ์ เป็นพรหมทายาท พระมหากัจจายนะถวายพระพรว่า วาตะของพราหมณ์ที่กล่าวนั้น เป็นแต่คำโฆษณาเท่านั้น แท้จริงแล้ววรรณะทั้ง ๕ เป็นผู้เสมอกัน ไม่ต่างต้นกล้วยหลัก ๕ ประการดังนี้

- (ก) วรรณะโคประพตินิก^๒ ตายไปยอมไปสู่นรก อบาย
- (ข) วรรณะโคประพตินิก^๓ ตายไปยอมไปสู่อสุคติสวรรค์
- (ค) วรรณะโคเป็นโจร กระทำปรทวาริกรรม^๔ จะถูกลงโทษ

F

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๓ พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย

มัชฌิมปิณฑาสก หน้า ๓๕๔-๓๖๒.

^๒ ประพตินิกในที่นี่คือ อุตฺตลกรรมมถ ๑๐ ไก่แก่ การทำความชั่วทางกาย ๓ คือ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพตินิกในกาม การกระทำความชั่วทางวาจา คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดหยาม พูดเพื่อเจ้อ และกระทำความชั่วทางใจ ๓ คือ ออยากไค้ของเขา กิคร้ายผู้อื่น เห็นผิดจากคลองธรรม

^๓ ประพตินิกในที่นี่คือ อุตฺตลกรรมมถ ๑๐ ไก่แก่ การทำความดีทางกาย ๓ คือ เว้นการฆ่าสัตว์เป็นต้น การกระทำความดีทางวาจา คือ พูดความจริงเป็นต้น และการทำความดีทางใจ คือ ไม่อยากไค้ของเขาเป็นต้น

^๔ ปรทวาริกรรม คือ การลงละเมิดในภรรยาของผู้อื่น

(ง) วรรณคดีมั่งมีเงินทอง ย่อมเป็นที่พึงของวรรณคดีอื่น ๆ และวรรณคดีเดียวกัน

(จ) วรรณคดีออกบวชเป็นบรรพชิต ประพาศิพรหมจรรย์ ย่อมได้รับการกราบไหว้ นับถือจากวรรณคดีอื่น ๆ และวรรณคดีเดียวกัน

๒. พุทธศาสนาให้ความเสมอภาคแก่บุคคล ๔ วรรณะ พุทธศาสนาถือว่า บุคคลทั้ง ๔ วรรณะไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์และศูทร เมื่อออกบวชในพุทธศาสนา ศึกษาพระธรรมวินัย ย่อมละชื่อและโคตรตระกูลเดิมนับว่าเป็นเสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร สามารถรู้ธรรมวินัยได้เหมือนกันหมด เช่นเดียวกับแม่น้ำใหญ่ ๆ ในอินเดีย คือ แม่น้ำยมนา อจิรวที สรรภูและเมที ไหลมารวมกันที่มหาสมุทร ละชื่อเดิมเรียกว่ามหาสมุทรทั้งที่พระพุทธเจ้าคริสต์แกภิกษุทั้งหลายในปาติโมกขรูปะชั้นธะกะ^๑ และในอุโปสถสูตร^๒ แม่แต่พระสารีบุตร เมื่อจะประกาศความเสมอภาคของภิกษุทั้งหลายก็กล่าวถึงที่พระพุทธองค์ทรงสอน ความว่า

แม่น้ำสินธุ แม่น้ำสุรัสวดี แม่น้ำจันทกา แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำสรภู และแม่น้ำมที เมื่อแม่น้ำเหล่านี้ไหลมา สากรยอมรับไว้มาก แม่น้ำเหล่านี้ย่อมละชื่อเดิม ย่อมปรากฏเป็นสาครอันเนื่อง ฉนโควรรณะทั้ง ๔ เหล่านี้ก็ฉนนั้น บวชแล้วในสำนักของพระพุทธองค์ ย่อมละชื่อเดิมทั้งหมดปรากฏว่าเป็นบุตรของพระพุทธเจ้า^๓

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๘ พระวินัยปิฎก จุลวรรคภาค ๒, หน้า ๒๒๖-๗.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ, หน้า ๑๓๐-๗.

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๓๒ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทานภาค ๑, หน้า ๑๗-๓๖.

๓. หลักธรรมในพุทธศาสนาให้เลิกถือชั้นวรรณะ ในกัณฑ์กถาสุตต พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า วรรณะทั้ง ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์และศูทร ถ้ามีคุณธรรมแล้ว ก็ชื่อว่าเสมอภาคกันหมด เหมือนไฟที่เกิดจากไม้ต่างชนิดกัน แต่เปลวไฟ สีไฟ แสงไฟ ย่อมไม่แตกต่างกันเลย และการที่พราหมณ์แยกของวรรณะตนว่าเป็นวรรณะประเสริฐสุด เป็นวรรณะชาวเป็นผู้บริสุทธ์ เป็นพวกที่เกิดจากปากพรหม เป็นทายาทของพรหม ส่วนวรรณะอื่น เลวทรามไม่บริสุทธ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงให้การทว่าพรหมณ์และวาเสฏฐพรหมณ์ที่เข้ามาบวชเป็นสามเณรในพุทธศาสนา เข้าใจข้อเท็จจริงว่า แท้จริงแล้ว พราหมณ์ทุกคนล้วนเกิดมาจากมารดาที่เป็นหญิง ต้องอยู่ในครรภ์ คลอดจากครรภ์และคัมภีร์เหมือนคนในวรรณะอื่น ๆ ไม่มีอะไรเป็นพิเศษเลย บุคคลบางคนไม่ว่าจะเกิดจากวรรณะใด อาจประกอบอกุศลกรรม บางคนประกอบกุศลกรรม ฉะนั้นวรรณะทั้ง ๔ จึงเป็นที่รวมบุคคล ๒ พวก คือ พวกที่ประกอบอกุศลกรรมซึ่งวิญญูชนควรตีเตียนจำพวกหนึ่ง กับพวกที่ประกอบแต่กรรมดีอันเป็นกุศลกรรมซึ่งวิญญูชนควรสรรเสริญอีกจำพวกหนึ่ง^๒

ผลที่เกิดจากการให้เสรีภาพของพุทธศาสนาแก่บุคคล ๔ วรรณะเข้ามาบวชในพุทธศาสนา ก็กษัตริย์พระธรรมวินัย บุคคลทุกวรรณะ ทุกเพศอาชีพเข้ามาเป็นพุทธบริษัท ๔ อันประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มากมาย บุคคลเหล่านี้ช่วยสืบทอดพระธรรมคำสอนและก่อสร้างโบราณวัตถุ โบราณสถานโดยได้รับความสนับสนุนจากหีบห่อผู้มั่งคั่ง เช่น อนุชาตบิณฑิก-

^๑ สยามมรรณูรสต์ เชนิกั กั สุตตททพิฏเฏ มชฌิมนิกายสุต มชฌิมปณณาสกั, ๑๓: ๕๑๓

^๒ ขบ ๕๗๑.

^๒ สยามมรรณูรสต์ เชนิกั กั สุตตททพิฏเฏ ทิฆนิกายสุต ปาฎิกาวจโก, ๑๑: ๘๗-๘๐

^๒ ขบ ๕๑-๕๓.

คหบดี สร้างพระเชตะวันวิหารถวายพระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายใกล้พระนครสาวัตถี^๑

อนึ่งพระสมณโคดมทรงใช้เวลาแก้ไขความเชื่อผิด ๆ ของพราหมณ์ ในเรื่องวรรณะหลายครั้งที่เคยว่าบางครั้งที่พระพุทธองค์ทรงชี้แจงให้เห็นว่า วรรณะกษัตริย์ต่างหากที่ประเสริฐกว่าวรรณะพราหมณ์ในทางสังคม เพราะถ้ากษัตริย์ทำบัพพชาตินิยม กษัตริย์ด้วยกัน พราหมณ์ยังยอมรับกษัตริย์ผู้ถูกบัพพชาตินิยมให้สมรสกับพราหมณ์และให้ร่วมรับประทานอาหารร่วมกับพราหมณ์ได้ แต่หากพราหมณ์ถูกบัพพชาตินิยมเพราะโทษบางอย่าง พราหมณ์ไม่ไถ่หรือไม่ได้ รับน้ำดื่มในหมู่พราหมณ์ ไม่ได้รับการบอกรับ ไม่ได้รับการเชิญให้บริโภคนางานเลี้ยง เพื่อผู้ตาย เพื่อการมงคล เพื่อยุติและถูกห้ามเกี่ยวข้องกับหญิงทั้งหลาย^๒ ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า วรรณะกษัตริย์เป็นที่ยกย่องและประเสริฐกว่า สมจริงกึ่งที่สัทนังกุมารพรหมโคภานิกโตไว้ดังนี้ว่า

^๑ สยามารมณฺณสฺส เตะปิฎกั วินยปิฎเก จุลลวาลคฺคสฺส ทฺติโย วจโก.๗:๒๕๕-๒๗๐

^๒ ขค ๑๐๕-๑๒๑.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๘ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค, โสณทัตตสุตฺต อัมพฺพฉฺชสุตฺต

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๑ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, อัคคัณฺณสุตฺต

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๓ พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัถฺเตาสกั, อัศสลายนสุตฺต พรหมายสุตฺต วาเสฏฺฐสุตฺต และจิงกีสฺสุตฺต

^๓ บัพพชาตินิยม คือ การขับผู้ละเมิดวินัยโดยการโกนผม มอมควายเถาเนรเทศ ออกจากแวนแควน

^๔ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๘ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค, หน้า ๘๔-๑๓๖.

"กษัตริย์เป็นประเสริฐที่สุดในหมู่มนุษย์ ภัยจก้วยโคตร ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นประเสริฐที่สุดในหมูเทวดาและมนุษย์"

แม่แต่ครั้งที่พระพุทธองค์ทรงเป็นเทพบุตรชั้นดุสิต หมูเทวดาทั้งหลายพากันทูลเชิญ อารยนาไหลงไปอุบัติในโลกมนุษย์เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลายในครั้งพุทธกาล พระองค์ มีได้รับปฏิญาณแก่เทพนิกรทันที หากแต่ทรงพิจารณาอุบายจุมหาวิโลกนะไคแก กาล ทวีป ประเทศ ตระกูลและมารคา^๒ ในการพิจารณาอุบายตระกูลทรงเห็นว่า พระสัพพัญญูทั้งหลายแต่ก่อนมิได้บังเกิดในตระกูลเศรษฐีหรือบุตรเลย แต่เกิดในตระกูลกษัตริย์และตระกูลพราหมณ์ เท่านั้น ครั้งนั้นโลกสมมติว่า ตระกูลกษัตริย์ประเสริฐกว่าการเกิดและพระเจ้าสุทโธทนะ มหาราชจะเป็นพระบิดาของพระองค์^๓ แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มิได้หมายความว่า บรรดะกษัตริย์ดีกว่าวรรณะอื่น ๆ พระพุทธเจ้าเพียงต้องการให้พราหมณ์ลดทิฐิมานะและชี้ให้เห็นว่า ทั้งที่พระพุทธองค์ทรงเกิดในวรรณะกษัตริย์ก็มีได้ถือตัวในเรื่องวรรณะเลย กลับพยายามแก้ไขความเข้าใจผิดของพราหมณ์ในเรื่องวรรณะตลอดพระชนม์ชีพ

ความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ของพราหมณ์

เนื่องจากมนุษย์กลัวภัยธรรมชาติและสิ่งที่ไม่เห็น จึงนับถือสิ่งเหล่านั้นว่าเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พากันทำพิธีพลีบูชา สวดอ้อนวอน ให้อำนวยผลในสิ่งที่ต้องการ เช่น อารยันต์

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๔ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย
สีลขันธวรรค, หน้า ๑๔๕.

^๒ บัญจมหาวิโลกนะ คือ การพิจารณาสิ่งสำคัญ ๕ ประการของพระมหาสัตว์ ก่อนลงมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในโลกไคแก อายุ ทวีป ประเทศ ตระกูลและมารคา

^๓ ชาติกถุฎกถาย ปฐโม-หุติโย-ภาโค เอกนิปาตวณฺณา (กรุงเทพมหานคร: มหา-
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๗๗-๘.

เข้ามาในอินเดียระยะแรก ๆ มีการนับถือไฟ เพราะเชื่อว่าไฟชำระสิ่งโสโครกทางใจหรือ
 บาบได้ ต่อมาพราหมณ์หรือพระนักบวชถือว่า การบูชาไฟเป็นยัญพิธี หรือพิธีกรรมชั้นสูง ของ
 บูชาควดยิ่งมีชีวิต บางคนเชื่อว่า ถ้าเอาบุตรชายไปเผาไฟทั้ง เป็นยิ่งไ้บุญมาก A.L.
 Basham กล่าวว่ หลักใหญ่ทางลัทธิพิธีของอารยันในอินเดีย คือ การบูชาบวงสรวงโดย
 บุ่งที่จะให้เทวดาท้งหลายพอใจ เพื่อรับผลบุญกุศลจากเทวดาเหล่านั้น

ต่อมามนุษย์คิดหาวิธีการที่จะให้ไ้โดยลตามที่ปรารถนาโดยไม่ต้องมีการบูชายัญ เช่น
 พิธีปลงบาปของพราหมณ์ ลัทธิถือความสะอาดคว่นำและทาง เข้าถึงความเป็นพรหมเป็นกน
 พระพุทธเจ้าทรงคัดค้านการทำยัญพิธีและความเชื่อท้งหลายที่ว่า สิ่งเหล่านี้ไ้ผลตามที่ก้องการ
 เพราะการฆ่าสัตว์ เป็นการท่บาป และพิธีกรรมทาง ๆ ก็มีโทษทางหลุคพ้นจากโลกอันเป็นทุกข์
 ไ้ พระพุทธองค์ทรงแนะว่ การให้ทานเป็นยัญที่ประเสริฐและการประพฤติในธรรมที่เป็น
 กุศลเท่านั้น เป็นสิ่งประเสริฐสุด ที่ทำให้มนุษย์พ้นบาปและเป็นผูสะอาด พระพุทธเจ้าทรง
 ปฏิรูปและปฏิวัติความเชื่อและลัทธิพิธีกรรมของพราหมณ์ดังนี้

๑. พุทธศาสนาปฏิรูปลัทธิความเชื่อของพราหมณ์ คนอินเดียเชื่อว่า น้ำในแม่น้ำ
 หลายสายในอินเดียเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะแม่น้ำคงคาซึ่งถือว่าไหลมาจากสวรรค์ ยาน
 เคียรพระศิวะผู้ช่วยให้กระแสน้ำออกเท่าดั่งลงมิเช่นนั้นน้ำจะท่วมโลก แม่น้ำนี้ชำระบาปให้
 บริสุทธิ์^๑ ยังมีเรื่องปรากฏในวรรณคดีสันสกฤตว่ ในครั้งกนกดาบुक กุมารหกหม่นของท้าว

1

A.L. Basham A, The Wonder That was India. 3d ed. (London :
 Sidgwick and Jackson, 1966), p. 241.

2

Donald A. Mackenzie, Indian Myth and Legend. (London :
 Gresham Publishing, 1913), p. 152.

สัคร (กษัตริย์สุริยวงศ์ ครองนครอโยธยา) ต่องตายด้วยฤทธิ์ของพระกบิล (อวตารปางหนึ่ง
 ของพระนารายณ์) เมื่อคราวไปตามมาสำคัญของท้าวสัคร อธิและอังคารของกุมารทกหมัน
 จำเป็นต้องชำระควายน้ำศักดิ์สิทธิ์จากแม่น้ำคงคา จึงจะพ้นบาปไปสวรรค์ได้ คนอื่นเคยจึงไป
 อาบน้ำเพื่อลอบบาปในแม่น้ำคงคาเป็นจำนวนมาก ในสมัยพุทธกาล สังครวพรหมณ์อาศัยอยู่ใน
 ในกรุงสวคตี อาบน้ำชำระร่างกายที่แม่น้ำจิวคีทั้งเวลาเช้าเวลาเย็นเป็นนิตย์ ยึดมั่นใน
 ลัทธิของความบริสุทธิ์ควายน้ำ เพราะเชื่อว่าบาปกรรมใดที่ทำในเวลากลางวัน จะลอบบาปกรรม
 นั้นด้วยการอาบน้ำในเวลาเย็น บาปกรรมใดที่ทำในเวลากลางคืน จะลอบบาปกรรมนั้นด้วย
 การอาบน้ำในเวลาเช้า^๑ พระพุทธเจ้าทรงให้ความเห็นว่า แม่น้ำในความเชื่อของพุทธศาสนา
 ที่คนสามารถอาบโดยตัวไม่เปียกและยังทำให้บริสุทธิ์สะอาดไค้ดีกว่าน้ำในแม่น้ำคงคาอันศักดิ์
 สิทธิ์ แม่น้ำนั้น คือ ธรรมมีศีลเป็นท่า ไม่นุ่น เป็นที่ ๆ บุคคลผู้ถึงเวทอาบแล้วไม่เปียก แต่
 ข้ามฝั่งไค้^๒ ความสะอาดยอมไม่มีเพราะน้ำซึ่งคนส่วนมากพากันอาบ ผู้ใดมีศีลจะมีธรรม
 ผู้นั้นเป็นผู้สะอาด เป็นพรหมณ์^๓ พระพุทธองค์ทรงสอนสุนทรภักการทวาชพรหมณ์ให้ทำ—

1

Donald A. Mackenzie, Indian Myth and Legend. p. 152.

John Dowson, Hindu Classical Dictionary. 6d ed. (London :
 Trubner & Co, 1913), p.108.

๒

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๕ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
สคาถวรรค, หน้า ๒๕๕-๖. ขอ ๗๒๑.

๓

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖. ขอ ๗๒๒.

๔

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย
พุทธอุทาน, หน้า ๖๘.

ความเกษมให้สัตว์ทั้งปวง ไม่กล่าวเท็จ ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ถือเอาของที่เจ้าของไม่ให้ มีความเชื่อตามเหตุผล ไม่ตระหนี่ ก็ถือได้ว่า แม่เพียงน้ำที่ปราศจากมลทิน เป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ ไซ้ชำระบาปใด เช่นเดียวกันกับแม่น้ำคยา^๑ และถ้าหากบุคคลใดจะพ้นบาปกรรมใด เพราะ อาบน้ำ กบ เคา ฐู จระเข้ และสัตว์น้ำทั้งปวง ก็จักไปสวรรค์ได้^๒

นอกจากนั้นพราหมณ์มีพิธีปลงบาปของพราหมณ์ซึ่งทำในวันอุโบสถ พราหมณ์เสนาา เกลา นุ่งหมยาใหม่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยมูลโค ลากด้วยหญาคาที่เขียวสดแล้วนอนในระหว่าง กองทรายและเรือนไฟ กลางคืนพราหมณ์ลุกขึ้น ประณมอัญชสีนัมัสการไฟ ๓ ครั้งพร้อมกับ กล่าววา ชาพเจา ขอปลงบาปต่อทานูเจริญู ชาพเจาขอปลงบาปต่อทานูเจริญูคังนี้ แล้ว ใส่น้ำมัน น้ำนม และ เนยขนลงไปในไฟ รุ่งขึ้นเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหน้าด้วยขานียา- ทารอันประณีต^๓ ส่วนพราหมณ์ชาวปัจฉิมภูมิถือเคาเนา สวมพวงมาลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตรแล้วชวนสาวกของพวกตนถวายการกลาววา "ภูกรส... ทั้งหลาย มาเถิด ผู้เจริญู ทานลุกขึ้นจากที่นอนแต่เราศู ฟังจับคองแผ่นดินหรือมูลโคสด หรือหญาเขียวสด หรือบำเรอไฟ หรือประณมอัญชสีนอบนอมพระอาทิตย์หรือไม้กัลงน้ำ ๒ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ประพฤติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เป็นผู้สะอาด^๔ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพิธีปลงบาป พิธีถือความสะอาดใน

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๒ พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัดดาสก, หน้า ๕๕.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๖ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีกาคา, หน้า ๔๗๘.

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๔ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสก-เอกาทสกนินาย, หน้า ๒๕๖ ขอ ๑๕๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๒.

วินัยของพระอริยะกัวยการละ และปลงบาปจากอกุศลกรรมมถ ๑๐

อนึ่งอกุศลกรรมมถ ๑๐ นั้นจัดเป็นกายกรรม คือ การทำบาปด้วยกาย ๓ ไค้แก

ปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์

อทินนาทาน คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้

กาเมสุ มิจฉาจาร คือ การประพฤตินิคมในกาม

จัดเป็นวจีกรรม คือ การทำบาปด้วยวาจา ๕ ไค้แก

มุสาวาท คือ การพูดเท็จ

ปิสุณวาจา คือ การพูดส่อเสียด

ผรุสวาจา คือ การพูดกำหยาบ

สัมผัปปลาปะ คือ การพูดเพื่อเจอ

จัดเป็นมโนกรรม คือ การทำบาปด้วยใจ ๓ ไค้แก

อภิชฌา คือ ความโลภอยากไค้ของเขา

พยาบาท คือ การปองร้ายเขา

มิจฉาทิฎฐิ คือ ความเห็นผิดจากคลองธรรม

กรรม ๑๐ อย่างนี้ เป็นบาป ไม่ควรกระทำ พระอริยะควรปลงบาปจากอกุศลกรรม
เหล่านี้แล้วรักษาความสะอาดจากบาปด้วยการประพฤตินอกุศลกรรมมถ ๑๐

อนึ่งอกุศลกรรมมถ ๑๐ จัดเป็นความสะอาดทางกาย ๓ ไค้แก

ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์

อหินนาทานา เวมณี คือ เว้นจากการเอาของที่เจ้าของไม่ให้
กาเมสุ มิจาจาร เวมณี คือ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
จัดเป็นความสะอาดทางวาจา ๔ ไค้แก

มุสาวาทา เวมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ

บิสุณาย วาจาเย เวมณี คือ เว้นจากการพูดส่อเสียด

มรุสวาย วาจาเย เวมณี คือ เว้นจากการพูดคำหยาบ

สัมผัปปลาปะ เวมณี คือ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

จัดเป็นความสะอาดทางใจ ๓ ไค้แก

อนภิชชา คือ ไมโลภอยากได้ของเขา

อพยาบาท คือ ไมพยาบาทปองร้ายเขา

สัมมาทิฎฐิ คือ เห็นชอบตามคลองธรรม

กุศลกรรมมถ ๑๐ อย่างนี้ เป็นบุญ เป็นความสะอาดในวินัยของพระอริยะ^๑

ทั้งนี้ผู้มีกายสะอาด วาจาสะอาด ใจสะอาด ไม่มีกิเลสหมักหมม นักปราชญ์เรียก
ผู้นั้นว่า เป็นผู้ล้างบาปไค้^๒

๒. พุทธศาสนปฏิบัติการบูชาญูของพราหมณ์ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความ
เมตตา กรุณา จึงต่อต้านการบูชาญูโดยการฆ่าสัตว์ที่พราหมณ์ถือว่า เป็นบุญยกเยี่ยมและเป็น
ที่ถูกใจเทพเจ้า ผู้บูชาจะได้บุญและหลุดพ้นจากบาปทั้งหมดที่เคยทำมาแล้ว ดังเช่น พราหมณ์

^๑พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๐ พระสูตรคัมภีร์ อังคุตตรนิกาย

ติกกนิบาต, หน้า ๒๗๑-๒๗๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๗.

ชัณฑกาลปริหิตมูลแนะนำพระราชเอกราชแห่งปฐมวคินครให้มาพระราชธิดา พระราชโอรส
 พระมเหสี ชาวนิคม โคตมกราช มาอาษาในยอยางละ ๔ เพื่อยัญญพิริที่ถือว่า ทำบุญแล้วได้ไป
 สู่วรรค^๑ พุทธศาสนาเห็นว่า พรหมณที่เชื่อเช่นนั้น เป็นคนหลง ก็แต่สอพลอ เพราะถ้าคน
 บุญยัญญควมุตของตนแล้ว ตายไปสู่เทวโลกจริง ทำไมพรหมณจึงไม่สมาบุตร ญาติทุกคนและ
 ตนเอง หรือคนที่หลง เชื่อถอยคำของพรหมณด้วยกัน แท้จริงแล้วพรหมณใช้ความพยายาม
 หลอกหลวงพรณาควดยิ่งที่มองไม่เห็น ปล้นเอาทรัพย์ที่แลเห็นไป^๒ พุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์
 ไม่ควรทำบุญด้วยการฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ เขี่ยขมข่าไปบนชีวิตสัตว์ ไม่ควรคิดถึงประโยชน์
 ส่วนตนแต่ฝ่ายเดียว แค่นี้มีเมตตา กรุณาต่อกัน การบุญช้ายัญญด้วยชีวิตสัตว์ ถือว่าเป็นบาป เพราะ
 ไม่มีสัตว์ตัวใดอ่อนวอนเพื่อให้ฆ่าตนเลย มีแต่คิดรันทองการให้ตนเองมีชีวิตอยู่ในโลก และการ
 ฆ่าสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าคนหรือสัตว์ ทำให้เกิดทุกข์เวทนา และความเศร้าโศกเพราะความพลัดพราก
 จากกัน พระพุทธเจ้าทรงสอนพระเจ้าปเสนทิโกศลที่ทรงเตรียมการบุญช้ายัญญสัตว์ มีโคผู้ ลูกโคผู้
 ลูกโคตัวเมีย แพะและแกะอย่างละ ๕๐๐ ตัว รวมทั้งทาสและกรรมกรทั้งหลายว่า

มหาญญที่มีการตระเตรียมมาก มีการฆ่าแพะ แกะ โคนและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ คือ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๕ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก

ภาค ๒, หน้า ๒๓๒ ข ๑๗๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๗ ข ๑๗๒.

อัครเมธ^๑ ปุริสเมธะ^๒ สัมมาปาสะ^๓ วาชเปยยะ^๔ นิรัคคะ^๕ มหายัญเฬานั้น เป็นยัญ

อัครเมธ ไก่แก่การเอาบุญช้ายัญ คือ ปล่อยมาอุปการเสร็จแล้ว เอามานั้นมา
ช้ายัญ เป็นพิธีประกาศอาณาเขตของราชธานีในอินเดียครั้งโบราณ แคว้นนับพันไป
เป็นสหัสสเมธ แปลว่า สัสสมธ เป็นยัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระ
เจ้าวิสิทราชในกฎมณฑลสูตร หมายความว่า การเก็บค่านาตามธัญญาหารที่สำเร็จผลสืบส่วน
เก็บไว้เป็นส่วนหลวงส่วนหนึ่ง นี้เป็นสังคหวัตถุประการหนึ่งของพระเจ้าจักรพรรดิ ไม่ตรง
กับเรื่องในพระสูตรนี้

ปุริสเมธะ ไก่แก่ การชากบุญช้ายัญ แก่ความจริงหมายเฉพาะยัญที่บูชาด้วยสมบัติ
ต่าง ๆ อย่างอัครเมธนั้น แคว้นที่กินเข้าถวาย แต่ในพุทธศาสนา หมายถึงดารพระราชทาน
ทรัพย์เป็นเบี้ยเลี้ยงและบำเหน็จงานาญแก่ทวยหาญทุก ๒ เดือน เป็นสังคหวัตถุของพระเจ้า
จักรพรรดิประการหนึ่ง ๆ

สัมมาปาสะ ไก่แก่ การผูกสัจธรรมช้ายัญ โดยเขาทำพิธีเหยียบทอนไม้สำหรับทอน
สัจธรรมเข้าไปที่หลักบุญช้ายัญเพลิงทั้งคูแล้วรายเวท ตรงที่ทอนไม้นั้นตก ทำการบูชาตามพิธี บุญช
าญทอง เป็นคนไก่อเคินทางยอนไปตามแม่น้ำสรวิแล้วถวาย จึงจะเข้าพิธีได้ แต่ในพุทธศาสนา
จัดเป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงการเรียกหนังสือสารกรมธรรม์ แก่ชาว
เมืองที่ซัดสนแล้ว พระราชทานให้ดูโดยไม่เรียกคอกเบี้ยเป็นเวลา ๓ ปี ๆ

วาชเปยยะ ไก่แก่ ยัญอีกชนิดหนึ่งที่เขาผูกปศุสัตว์ ๑๗ ชนิดแท้ที่เป็นสังคหวัตถุ
ของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงการตรัสพระวาจาอ่อนหวาน เป็นที่คู่คี่มน้ำใจของประชาชน

นิรัคคะ ไก่แก่ ยัญที่ไม่ต้องมีหลักยัญสำหรับบูชา หมายถึงพิธีชนิดเดียวกับอัครเมธ
แต่บูชาด้วยสมบัติทุกอย่าง ไม่มียกเว้นอะไร ๆ ฉะนั้นจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สรรพ-
เมธ . . . แต่ที่ในพระพุทธศาสนาจัดเป็นสังคหวัตถุของพระเจ้าจักรพรรดิ หมายถึงผลที่พระ
มหากษัตริย์ส่ง เกราะถวายสังคหวัตถุ ๔ ข้างคนที่เป็นคนเหี้ยให้รู้มั่งคั่งสมบูรณ์ ไม่มีโจร
ผู้ร้ายและประชาราษฎร์บั่นเทียงใจ อย่างที่กล่าวไว้ ประทุเรือนไม่ทองลงลิ้มกลอนระว่างก็ไคณะนั้น

ไม่มีผลมาก พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดำเนินปฏิบัติอันชอบ ไม่เข้าไปใกล้ตัณหา^๑

ครั้งนั้นบุคคลผู้หวังความสุขตลอดกาลนาน ควรบูชาบุญที่ประเสริฐด้วยการให้ทานและ
ประพฤตินิยม ผู้ใดมีสติเจริญเมตตา จิตไม่คิดประทุษร้าย แม่เมตตาไปยังสัตว์แม่เพียงตัว
เดียว ก็ไถ่กุศล มีใจอนุเคราะห์ในสัตว์ทั้งปวง ผู้นั้นชื่อว่า เป็นผู้ประเสริฐ ทำบุญมากมาย
ราชฤๅษีทั้งหลายผู้รับขณะแผ่นดินอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ ทำการบูชาบุญชื่อสัสสมะธ ปุริสเมธะ
สัมมาปาสะ วาชเปยยะ นิรัคคพะ ราชฤๅษีเหล่านั้น ก็ยังไม่ได้รับผลแม้เสี้ยวที่ ๑๖ ของเมตตา
จิตที่อบรมแล้ว คุณคุณความดีทั้งหมด มีอาจุแสงจันทร์^๒ การให้ทานด้วยสิ่งเหล่านี้ ถือว่าเป็นบุญ
ที่ประเสริฐอย่างหนึ่ง และการประพฤตินิยมก็ถือเป็นบุญที่ไฉทรพินน้อย ตรีเศียรน้อย แต่มี
อานิสงส์มากดังที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำบุญสมบัติ ๓ มีบริวาร ๑๖ ดังที่พราหมณ์โรหิตทูล
แนะนำพระเจ้าวิจิตรราชแกพราหมณ์ภูฏทันตะ ผู้เตรียมบูชาบุญด้วยสัตว์อย่างละ ๓๐๐ เพราะ
หวังประโยชน์และความสุขแก่ตนตลอดกาลนาน ดังนี้

บุญสมบัติที่ ๑ ชนผู้เห็นชอบตามพระราชดำริ ๔ พวก ที่พระองค์ควรปรึกษาในการ
บริหารบ้านเมือง ไก่แก อนุยัตถกษัตริย์ อามาศย์ราชบริษัท พราหมณ์มหาศาลและคหบดีผู้มั่ง
คั่งที่อยู่ในอาณาจักรของพระองค์

บุญสมบัติที่ ๒ พระเจ้าวิจิตรราชทรงประกอบด้วยองค์แห่งคุณ ๔ ประการ คือ
สมบุรณด้วย วรรณะ โภคสมบัติ จตุรงคเสนา เป็นทานบดี พหูสูต เข้าใจบทและอรรถ
แห่งภาษิต เป็นมัตถิต

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๕ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
สคาถวรรค, หน้า ๑๐๘-๑๑๐.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๒๓ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย
อฎฐกนิบาต, หน้า ๑๓๔-๕.

บัญญัติที่ ๓ พรหมณ์โรหิตผู้ถวายคำแนะนำข้าราชการบ้านเมือง ประกอบด้วย
คุณ ๔ ประการ คือ ชาติ มนตร์ ศีลและปัญญา

ดังนั้นชนผู้เห็นชอบตามพระราชดำริ ๔ จำพวก พระเจ้าวิจิตรราชทรงประกอบ
ด้วยองค์ ๔ ประการ ๑ พรหมณ์โรหิตประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ ๑ ดังกล่าวมาแล้ว
เป็น ๓ อย่าง ทั้ง ๓ ประการนี้รวมเรียกว่า บัญญัติสัมปทา ๓ อย่าง มีบริวาร ๑๖ ๑

เมื่อทำบัญญัติ ๓ มีบริวาร ๑๖ แล้ว บ้านเมืองจะพบความสุขความเจริญและ
เป็นยัญที่ไม่ทองฆาตหรือมนุษย์เลยนอกจากเนยใส น้ำมัน เนยข้น เปรียง น้ำมัน น้ำอ้อย
เท่านั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ ยัญพิธีเหล่านี้เป็นการบูชาด้วยวิธีสังค-
สเคราะห์ ซึ่งดีกว่าการฆาตกรรม นอกจากนั้นยังได้หลักการปกครอง และลดจำนวนโจรผู้ร้าย

พระสมณโคดมทรงแนะนำยัญที่ไฉทรพินนอย ตรีเตรียมนอย แต่มีอันสงฆ์มากกว่า
บัญญัติ ๓ มีบริวาร ๑๖ นี้ คือ การให้คนยถาอันเป็นอนุกุลยัญ (ถวายเจาะจงบรรพชิต
ผู้มีศีล) การสร้างวิหารถวายภิกษุสงฆ์มาจากทิศทั้ง ๔ การเข้าถึงไตรสรณคมน์และการ
สมาทานสิกขาบท แต่บัญญัติของบรรพชิตเป็นบัญญัติที่ดีและประณีตกว่ายัญที่กล่าวมาแล้ว
หรือบัญญัติอื่น ๆ คือ การประพาศิพรหมจรรย์ของบรรพชิตที่ถึงพร้อมด้วยศีล ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ เป็นผู้รักสันโดษ ภูความจริง ๔ ประการว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ
นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา จิตหลุดพ้น ไม่มีการเกิดอีกในชาติใด ๆ

๓. พุทธศาสนาแนะทางไปสู่สวรรค์และทาง เพื่อความเป็นพรหมให้พรหมณ์ปฏิบัติ
พรหมณ์บัญญัติทางเข้าสู่สวรรค์ชื่อว่า อุทยคามินี เพื่อให้สาวกปฏิบัติ มีความว่า สาวกของ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๕ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค,
หน้า ๑๘๘.

ลูกขึ้นแต่เขาศู แล้วเดินบายหน้าไปทางทิศประจิม ไม่เจวมแม่แคบอ เหว คอที่มีหนาม หลุม
 เต็มด้วยกูด บอโสโครกไกลบ้าน ตกที่โค รอคความตายในที่นั้น ควียวิธีการนี้ เมื่อตายไปจัก
 เข้าสู่สุคติสวรรค์^๑ นอกจากนั้นพรหมทั้งหลายเชื่อกำสอนของอาจารย์ว่า การเริ่มตนของ
 สิ่งทั้งปวง เป็นงานของพรหมและพรหมเป็นพระเจ้าสูงสุด เป็นผู้สร้างโลก และจะอยู่รวม
 กับพรหมไคควยการออกไปอยู่โคคเคียวตามลำพัง เพงกรรณานตลอด ๔ เดือนในฤดูฝน
 จะไคเห็นพรหม ไคสนทนาและปรึกษากับพรหม^๒ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ข้อบัญญัติของ
 พรหมเหล่านั้น เป็นทางของคนพาล คนหลง อุทธคามิให้เป็นที่ไปเพื่อความหมายคล้ายกำหนด
 ของพระพุทธองค์ คือ การเลื่อมใสในไตรสรณคมน์ ไคแก่ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์
 รักษาศีลไมขาด^๓ พระพุทธเจ้าทรงคัดค้านพรหมที่บัญญัติทางที่ทำให้เป็นสหายกับพรหม ทั้งที่
 ไม่เคยเห็นพรหมเลย แม่แก่ฤษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพรหมทั้งหลายก็ไม่เคยเห็นพรหม แต่
 ก็แสดงทางเพื่อความ เป็นสหายกับพรหม เหมือนแถวคนตาบอด พุทธศาสนาแสดงทางเพื่อ
 ความ เป็นพรหมซึ่งถือว่า เป็นเทวคาศันสูง ว่ามุกคละจะต้องบำเพ็ญสมาธิจนมีจิตแน่วแน่ ละ
 กามคุณที่เป็นเครื่องจองจำ ๕ ประการ ไคแก่ รูป เสียง กลิ่น รสและโผฏัพพะ กองละ
 นีวรณที่เป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยว ๕ ประการที่กั้นจิตไม่ให้ดูความดี ไคแก่ กามฉันท คือ
 พอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจ มีรูปเป็นต้น พยาบาท คือปองร้ายผู้อื่น สันนิทระ คือ จิต
 หกหูและเคลิบเคลิ้ม อุทธัจจกุกกุจจะ คือ ฟุ้งซ่านและรำคาญ วิจิกิจนา คือ ลังเลไม่ตกลงไค

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๘ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
 มหาวารวรรค, หน้า ๔๑๑-๒.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๐ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย
 มหาวรรค, หน้า ๑๘๘-๑๖๖๖.

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๘ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย
 มหาวารวรรค, หน้า ๔๑๑-๒.

นอกจากนั้นบุคคลผู้ต้องการความเป็นพรหม จะต้องตัดขาดจากสตรี ไม่มีจิตจอง
 เหวอใคร ไม่คิดเป็นคเป็นน ไม่เสราหมอง ยึดมั่นในปฏิบัติหรือข้อปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพรหมโลก
 ค้วยกายสงบ จิตที่ตั้งมั่นประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา^๑ จิตจะมองใส ไม่
 ขุ่นมัว ไม่เหี้ยมโหดในสัตว์ทั้งปวง^๒ ศึกษาธรรมด้วยการละความยึดถือว่าเป็นของเขา ของ
 เรา ละโลกสมบัติ ญาติพี่น้อง ออกบวชเป็นบรรพชิต อยู่โดดเดี่ยวในเสนาสนะอันสงบเงียบ
 ใดแก่ ป่า ภูเขา ป่าช้า มีใจกรุณา ไม่ผูกโกรธ ไม่ผูกเคียด ไม่คคโกง ไม่พยายามใคร ไม่
 ริษยา ไม่มัวเมากิเลส ละเว้นจากเมถุน^๓ เพราะหมดทั้งหลายมี โลหิจจพราหมณ์และศิษย์ ไก่
 ฟังหลักคำสอนของพระมหากัจจายนะเกี่ยวกับการ เข้าถึงความ เป็นพรหมดังที่กล่าวแล้วข้าง
 นี้บัง เกิดความเลื่อมใสทั้งที่เดิม เป็นผู้ถือมั่นในลัทธิของตนและกระทำตน เป็นปฏิบัติของพุทธศาสนา .

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของพุทธศาสนาที่คัดค้านการ
 ประกอบยัญพิธีหรือการบำเพ็ญบูชาโดยทรมานกายของพราหมณ์ว่า มีช่องทางหลุดพ้นจากโลก
 อันเป็นทุกข์ได้ ขณะเดียวกันพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลและลงมือปฏิบัติให้
 ถูกต้องตามหลักศีลธรรม คนเราไม่จำเป็นเป็นคนดีหรือชั่ว หรือประเสริฐเพราะวรรณะหรือ
 การเชื่อในพระเจ้า แต่ดีหรือชั่วเพราะการประพฤติธรรม รู้จักให้ทานอันเป็นยัญที่ประเสริฐ
 และกุศลธรรมเท่านั้น^๔ ทำให้คนพินาศ เป็นคนสะอาดบริสุทธิ์ นอกจากนั้นพรหมมีปัญสูงสุด

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๕ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค,
 หน้า ๔๐๔-๔๓๑.

^๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๘ พระสุตตันตปิฎก สังขยุตตนิกาย
 สฬายตนวรรค, หน้า ๑๓๑-๑๓๕.

^๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๑๐ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย
 มหาวรรค, หน้า ๑๕๕-๑๖๖.

หรือเป็นผู้สร้างโลกทั้งที่พรหมสนใจ ในพุทธศาสนาถือว่า พรหมเป็นเพียงเทวดาชั้นสูง
และบุคคลจะเข้าสู่ความเป็นพรหมได้ด้วยการประพฤติธรรมคือ ละกามคุณ ๕ นีวรณ ๕ ตัก
ขาคจากสตรี จิตตั้งมั่น ใจประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ ไคแก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา